

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΟΥ «ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑΤΙΚΟΥ» ΚΑΙ «ΚΟΡΙΤΣΙΑΤΙΚΟΥ»

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1973, ἀπὸ τυχαία συζήτηση, εἶχα ἐπισημάνει τὰ δύο πρῶτα ἀρχεῖα τοῦ Κυριάκου Παρασχούδη καὶ Βασιλείου Μαθιαντώνη. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἥλθαν στὸ φῶς τριάντα ἀρχεῖα ιδιωτῶν, ποὺ περιλαμβάνουν 2.500 ἔγγραφα περίπου. Τὸ πρόσφατο μάλιστα ἀρχεῖο, ποὺ βρέθηκε στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, περιλαμβάνει μία σειρὰ πολυτίμων ἔγγραφων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας τοῦ προεστοῦ καὶ ὁπλαρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Χατζηγιώργη Μεταξᾶ. Ἡ ἀνεύρεσις αὐτὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ σημαντικὸ γεγονός, γιατὶ τὰ νέα ἔγγραφα, ποὺ είναι καὶ τὰ περισσότερα, συμπληρώνουν τὸ ἀρχεῖο τῆς μεγάλης αὐτῆς οἰκογενείας, ποὺ εἶχε διασκορπισθῇ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ θετοῦ γιοῦ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Χατζηγιώργη, Δημητρίου Χ'' Γιαξῆ ή Δημητρούδη.

Ἐνα μέρος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, ποὺ εἶχε μεταφέρει ὁ ιατρὸς Κωνσταντίνος Δημητριάδης στὸ Λιμένα, ἐδημοσίευσε ὁ σεβαστός μου καθηγητὴς κ. Α. Βακαλόπουλος στὸν ΙΙ' τόμο τοῦ Ἀρχείου Ιδιωτικοῦ Δικαίου. Ἄλλο μικρὸ μέρος, ποὺ ἡσαν κυρίως τίτλοι ιδιοκτησίας, ἐκράτησε ὁ ἄλλος γιὸς τοῦ Δημητρούδη, Γεώργιος Χ'' Γιαξῆς. Τὸ μεγαλύτερο δμως μέρος τοῦ ἀρχείου τῆς οἰκογενείας αὐτῆς τὸ παρέλαβε, ἀπὸ τὸ παλιὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Θεολόγου, ὁ Γιάννης Τζιάτας, πατέρας τοῦ σημερινοῦ κατόχου κ. Βασιλείου Τζιάτα.

Τὰ ἔγγραφα, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, είναι τὰ παλιότερα τῆς οἰκογενείας αὐτῆς. Ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἔτος 1731, ἀπὸ τὸν πρῶτο γεννάρχη Παπαγιαννάκη, ποὺ είναι ὁ προπάππος τοῦ προεστοῦ Χατζηγιώργη, καὶ φθάνουν μέχρι τὸ ἔτος 1857. Σύντομη παρουσίαση τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ κάναμε στὴν τοπικὴ ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος» τῆς Καβάλας στὰ φύλλα 16, 17 καὶ 18 Ὁκτωβρίου 1974.

Τὰ ἔγγραφα τῶν ιδιωτικῶν ἀρχείων τῆς Θάσου προσφέρουν ἄφθονο ἴστορικο καὶ λαογραφικὸ ὑλικό, ποὺ παρέμεινε ἄγνωστο μέχρι σήμερα στὴν ἔρευνα. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ παρελαύνουν πολύτιμες ἴστορικὲς μαρτυρίες κι ἐνδιαφέροντα ἔθιμα, ποὺ ἄλλα ἔχουν χαθῆ, ἄλλα ἔχουν ἀτονήσει στὰ χρόνια μας. Δύο ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτά, ποὺ ἔχουν ἐξαφανισθῆ στὶς μέρες μας, είναι τὸ ἔθιμο τοῦ «παλληκαριάτικου» καὶ τοῦ «κοριτσιάτικου».

“Οταν σὲ παλιότερη συζήτησή μας ἡ Μαριγώ Λασκαρίδου, ἀπὸ τὴν Ποταμιὰ τῆς Θάσου, εἶχε ἵσχυρισθῇ ὅτι ἡ κόρη της Λασκαρούδα, ποὺ παντρεύτηκε τὸ ἔτος 1939 τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα μου, Γεώργιο Χιόνη, ἔπρεπε

νὰ πάρῃ «κοριτσιάτικο», γιατὶ ὁ θείος μου ἦταν χῆρος καὶ ἡ κόρη της κοπέλα, δὲν τὴν εἶχα πιστέψει. Μοῦ φάνηκε ἀστεῖος ὁ ἵσχυρισμός της, γιατὶ κάτι τέτοιο δὲν εἶχα ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους, Πρόσφατα ὅμως, μελετώντας τὰ ἔγγραφα, ποὺ εἶχα φωτοτυπήσει ἀπὸ τὰ θασίτικα ἰδιωτικὰ ἀρχεῖα, διαπίστωσα τὴν ἀλήθεια τοῦ ἵσχυρισμοῦ της. Συνάντησα μερικὰ ἔγγραφα, ποὺ ἀναφέρουν κι ἀποδεικνύουν τὰ ἔθιμα τοῦ «παλληκαριάτικου» καὶ τοῦ «κοριτσιάτικου» ποὺ ἐπέζησαν στὴ Θάσο ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας.

Πρόγαμη δονομάζεται ἡ δωρεά ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα γιὰ τὸ γάμο τους. ‘Ο θεσμὸς αὐτὸς ἐμφανίσθηκε στὴν Ἀνατολὴ καὶ νίοθετήθηκε καὶ ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο (βλ. Γ. Πετροπούλου, ‘Ιστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, Ἀθῆναι 1963, ἔκδ. β’, σ. 1.220 κ.έ.). ‘Η πρόγαμη δωρεά γνώρισε πολλὲς διακυμάνσεις τόσο στὸ βυζαντινὸ δίκαιο, ὃσο καὶ στὸ ἑλληνικὸ ἐθιμικό. Στὸ τελευταῖο μιὰ μορφὴ πρόγαμης δωρεᾶς, ὅπου ἔφευγομε ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς παροχῆς ἀπὸ τὸν ἄνδρα στὴ γυναίκα, εἶναι τὸ «παλληκαριάτικο» ἢ «ἀγριλίκιο», δηλ. τὸ δῶρο ποὺ γίνεται ἀπὸ τῇ χήρᾳ γυναίκᾳ στὸ μελλοντικό της σύζυγο. Τὸ ἀντίστροφο ἔθιμο, δηλ. ἡ δωρεά τοῦ χήρου ἄνδρα στὴ μέλλουσα γυναίκα του, εἶναι βέβαια πρόγαμη δωρεά, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸ στὶς πηγὲς ποὺ μπόρεσα νὰ ἐρευνήσω μὲ ἴδιαίτερο ὄνομα. ‘Η πρώτη ἴδιαίτερη μνεία βρέθηκε στὰ θασίτικα ἔγγραφα ποὺ παρακάτω δημοσιεύω καὶ δονομάζεται «κοριτσιάτικο».

‘Απὸ τὰ ἔξη ἔγγραφα, ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω, τὰ τρία ἀναφέρονται στὸ παλληκαριάτικο καὶ τὰ ἄλλα τρία στὸ κοριτσιάτικο. Τὸ πρῶτο ἔγγραφο, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεολόγο τῆς Θάσου, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Παρασχούδη, εἶναι τοῦ ἔτους 1754 καὶ κάνει ἀπλῶς μνεία τοῦ παλληκαριάτικου. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἔγγραφα εἶναι προγαμιαῖες δωρεὲς καὶ προέρχονται ἀπὸ διάφορα ἀρχεῖα. Τὸ δεύτερο ἔγγραφο, τοῦ ἔτους 1880, βρίσκεται σήμερα στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ποταμιά, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς Μαρίας Σταματίου Λασκαρίδου, ποὺ ἀγοράσαμε πρόσφατα. Τὸ τρίτο, τοῦ ἔτους 1881, μᾶς τὸ ἀπέστειλε, μὲ πέντε ἄλλα πολύτιμα ἔγγραφα, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ γνωστὸς Θάσιος δικηγόρος Νικόλαος Βασιλικός, ὁ ὥποιος τὰ εἶχε συγκεντρώσει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικηγορίας του στὴν Καβάλα. ‘Απὸ τὰ ὑπόλοιπα τρία ἔγγραφα, ποὺ βρίσκονται στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Καβάλας, τὸ τέταρτο καὶ ἕκτο προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεολόγο, ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας Βασιλείου Μαθιαντώνη, τὸ πέμπτο ἀπὸ τὴν Ποταμιά, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Δημητρίου Κλημάτου. Στὰ δύο ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου Β. Μαθιαντώνη ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι τὸ κοριτσιάτικο δίνεται «κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου», ἐνῶ στὸ πέμπτο ἔγγραφο τοῦ ἀρχείου Δ. Κλημάτου ἀναγράφεται ὅτι ἡ προγαμιαία δωρεά δίνεται γιὰ ἀσφάλεια τῆς μελλονύμφου.

Ἐπειδὴ τὸ ἔθιμο τοῦ παλληκαριάτικου καὶ κοριτσιάτικου παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, γι' αὐτὸ δημοσιεύουμε τὰ ἵδια τὰ ἔγγραφα, ποὺ μνημονεύουν τὸ θεσμὸ αὐτό.

Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α

I

1754 Ιανουαρίου 16

Ο Παναγιώτης, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίθετο δὲν ἀναφέρεται, ὅμολογεῖ ὅτι ἐπώλησε στὸ Βασιλικὸ τῆς Κιρανούδινας πέντε δέντρα, ἀξίας πέντε γροσίων, στὴ θέση Παλάτια, τὰ ὄποια εἶχε ὡς παλληκαριάτικα.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι δίφυλλο κι ἔχει διαστάσεις $0,154 \times 0,110$. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα καὶ ἔχουν γραφῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ γραφέα, τὸ ὄνομα τοῦ ὄποιου δὲν ἀναφέρεται. Οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Τὸ ἔγγραφο στὶς ἄκρες εἶναι λίγο κατεστραμμένο. Τὸ κείμενο σώζεται σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἡ γραφῆ εἶναι εὐανάγνωστη.

† {δ} δια τῆς {της} παρονσῆς ωμω /²λωγιας κι καθωλικῆς απωδιξεο(ς) /
³ωμωλω(γῶ) εγῶ ὡ παναγιωτῆς πῶς /⁴ επονλίσα τω βασιλίκω κιλανον /⁵δινας
 πε(ν)τὶ γρωσω(ν) δέντρα {τα} /⁶στα παλάτια κι τα εχω παλικα /⁷ριατικα δεν-
 τρα πεντὶ ιγων /⁸ πε(ν)τὶ και κανενας να μιν /⁹εχη να καμι τιπωτας κι διὰ /
¹⁰τω βεβίων εδωθι ι παρονσα μον /¹¹ωμωλωγία διὰ τῶν αξιωπιστων /¹²μαρτιզων /

¹³τιμιτης γιῶρσωτιρης⁹¹⁴γις πρωιστὼς

σαπωντζι

¹⁵1754

γιανης δα

¹⁶εν μιν

μιανδ

Ιναρίον

16

Η μορφὴ τοῦ πωλητηρίου ἔγγράφου εἶναι ἡ τυπικὴ καὶ ἡ συνηθισμένη τῆς Θάσου. Ο τύπος αὐτὸς τῆς συντάξεως τῶν ἀγοραπωλησιῶν χρησιμοποιεῖται καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας στὴ Θάσο.

4-5. βασιλίκω κιλανούδινας: ὁ πρῶτος γνωστὸς γενάρχης μιᾶς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Θεολόγου, ποὺ τὸ ὄνομά της χάνεται ἢ ἀλλάζει στὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα. Τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύουμε παραπάνω, εἶναι τὸ μόνο στὸ ὄποιο ἀναγράφεται ὁ Βασιλικὸς μὲ τὸ ἐπίθετο Κιρανούδινας, ἐνδιαφέρεια τοῦ Ἀρχείου Παρασχούδη ἀναφέρεται ὡς Κυρανούδης.

6. παλάτια: τοπωνύμιον, ποὺ βρίσκεται στὴν περιφέρεια Ἀστρίς τῆς Κοινότητος Θεολόγου.

7. ιγων: σὲ πολλὰ ἔγγραφα ἀγοραπωλησιῶν τῆς Θάσου συναντᾶται ἡ λέξις ιγων ἀντὶ ήγουν.

13-14. σωτιρικς σαπωντζή: σ' ἄλλο ἔγγραφο, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας Μεταξᾶ Δημητρίου καὶ βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ κ. Βασιλείου Τζιάτα, ἀναφέρεται ὡς σοτιρι σαπουτζί.

2

1880 Ιουλίου 6

Ἡ Ἐλένη Λουρέντσου μεταβιβάζει τὴ μισὴ πατρική της οἰκία καὶ ὀλόκληρο τὸ πατρικό της χωράφι, στὴ θέση Λιονταρίνα, στὸν Ἰωάννη Βασιλείου, μὲ τὸν δόποιο ἔρχεται σὲ δεύτερο γάμο. Ἡ προγαμιαία αὐτὴ δωρεὰ δίδεται ὡς παλληκαριάτικο ἀμέσως μετὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου της.

Δίφυλλο, διαστάσεων $0,295 \times 0,208$. Τὸ κείμενο μὲ τὶς ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκές. Ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα Ἰωάννη Λασκαρίδη. Τὸ κείμενο εἶναι εὐανάγνωστο καὶ καλοσυνταγμένο.

Αἱα τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, οτι ἡ² Ἐλένη λουρέντσου ἰδίᾳ θελήσῃ ἀποφασί³ σασα, ἵνα εἰς δεύτερον γάμον ἐλθοῦσα, νὰ⁴ ὑπανδρευθῶ τὸν Ἰωάννην Βασιλείου, καὶ⁵ ἐπειδὴ εἰμὶ χήρα, δίδω αὐτῷ ὡς προγαμιαῖαν⁶ δωρεὰν (παλικαριάτικον) τὴν ἡμέσειαν⁷ πατρικὴν οἰκίαν μου καὶ τὸ εἰς λιονταρίνα⁸ πατρικόν μου χωράφι, δπερ συνορεύεται⁹ μετὰ τοῦ Αθανασίου Βασιλείου καὶ τοῦ Παντελού¹⁰ δη. Ταῦτα ανθορμήτῳ βονλήσει γράψα¹¹ σα εἰς τὸν συζηγὸν Ἰωάννην κηρύσσων αὐτὸν¹² ἀπὸ τοῦδε κύριον τῶν κτημάτων αὐτῶν, πρὸς¹³ ἔνδειξιν δὲ τοῦ κῆρος ἐδόθη αὐτῷ ὑπογραφα¹⁴ φεν παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου Αγίου Μαρωνείας καὶ παρὰ¹⁵ τῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μυστηρίου παρεν¹⁶ φεθέντων. Ἐν Ποταμίᾳ τῇ 6 Ιουλίου 1880.¹⁷ ω τὸν αγίον Μαρωνείας επιτροπος βεβαιοῖ.

¹⁸ Αθανάσιος διμητρίου μαρτυρῶ /;

¹⁹ Χριστόδουλος Δ. Ραξίς Μαρτυρῶ /

²⁰ Ιωάννης Λασκαριδῆς ἔγραψεν /..

Τὰ δύνοματα τῶν οἰκογενειῶν, ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἔγγραφο, ἔξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν στὴν Ποταμιὰ τῆς Θάσου.

7. λιονταρίνα: τοπωνύμιον ποὺ ὑπάρχει στὴν Ποταμιά.

13. τοῦ κῆρος: ἀντὶ τοῦ κύρους.

14. Πάνω ἀπὸ τὴ φράση Ἀγίου Μαρωνείας καὶ μεταξὺ τοῦ διαστήματος τῶν στίχων 13 καὶ 14 ἀναγράφεται ἡ λέξις ἐπιτρόπου.

17. Σὲ κάθε χωριό τῆς Θάσου ὑπῆρχε ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸ Μητροπολίτη κι ἐφρόντιζε γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν δίκαιωμάτων του.

20. Ἰωάννης Λασκαριδῆς: εἶναι ἀρκετὰ μορφωμένος γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Γράφει σύντομα καὶ καθαρά. Μᾶς σώθηκε τὸ ἀρχεῖο του, τὸ δόποιο κατέχει ὁ καθηγητὴς Γεώργιος Ἀναγνώστου.

1881 Ιουνίου 27

Ἡ σαραντάρα χήρα Αἰκατερίνη Δημητρίου πραγματοποιεῖ ὑπόσχεση, ποὺ εἶχε δώσει στὸν εἰκοσάχρονο σύζυγό της Ἰωάννη Γιαννάκη, μὲ τὸν δόποιο ἥλθε σὲ δεύτερο γάμο, καὶ μεταβιβάζει σ' αὐτὸν μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας της σὰν παλληκαριάτικο, μὲ τὴν ὑποχρέωση τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κτημάτων της, μετὰ τὸ θάνατόν του, στοὺς κληρονόμους της, σὲ περίπτωση ἀποκτήσεως παιδιῶν ἀπὸ ἄλλη γυναίκα.

Δίφυλλο, διαστάσεων $0,338 \times 0,210$. Τὸ κείμενο μὲ τὶς ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιπες σελίδες εἶναι λευκές. Ὅποιοι οἱ μάρτυρες καὶ ἀναφέρεται ὁ γραφέας, ποὺ εἶναι ὁ Ἰωάννης Λασκαρίδης, ποὺ ἔχει συντάξει καὶ τὸ προηγούμενο ἔγγραφο. Ἀλλωστε εὔκολα ἀναγνωρίζεται τὸ καλαμαράδικο στὺλ τῆς γραφῆς του κι ἂν παρέλειπε ν' ἀναγράψῃ τὸ δνομά του.

† ὁ Μαρωνείας Ἱερώνυμος ἐπιβεβαιοῦ

²Αἰὰ τοῦ παροντος ἐγγράφου τύπου τακτικῆς δια/θηκης ὑπέχοντος ὅμολογῷ ὅτι ἡ ὑποφαινομένη Λίκα /⁴τηρίνη Δημητρίου ἐλθοῦσα εἰς Βον γάμον ἐν ἡλικίᾳ /⁵α τεσσαρακονταετῆ μετὰ μόλις (20) εἰκοσαετοντος νέ /⁶ον τοῦ Ἰωάννου Γιαννάκη ὑπεσχέθην νὰ δωρήσω /⁷ διὰ παλικαριατικὸν τὰ ἀκόλουθα κτίματα. /
⁸τρία ἐλαιόδενδρα εἰς Χαρακοπάδικα /

⁹δύο " εἰς λεμονὶ χωραφιον /

¹⁰ἐν " εἰς Μαντρινὶα Καλογερικην /

¹¹ἐν στρέμμα τσαΐον καὶ δύο σκάλες ἀμπελοτοπον. /¹² Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀριστόν πρὸς τοῦτο ἔγγραφον μέχρι /¹³ τοῦδε δὲν ἐγένετο φοβονόμενη δὲ καὶ τὸ αἰγνίδιον τοῦ /¹⁴ θανάτου διατίθημι τὰ ἀνωτέρῳ κτίματα εἰς τὴν /¹⁵ κατοχὴν καὶ κυριότητα αὐτοῦ ἐν ὅσῳ ζῆ μετὰ δὲ /¹⁶τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀν καὶ τέκνα ἀποκτήσῃ ἐξ ἄλ /¹⁷λης γυναικὸς ἡ διατεθεῖσα αὐτῷ ἀνωτέρῳ περιον /¹⁸σία νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς κληρονόμους μον. /¹⁹ Ταῦτα διαθέσασα οὕτως τὰ δὲ λοιπὰ κτίματά μον /²⁰ ἀφήνουσα εἰς τὴν μονογενῆ κόρην μον τὴν ἐκ τοῦ /²¹ Αον μον ἀνδρὸς ὑποφαίνομαι /²²Ἐν Ποταμίᾳ τῇ 27 Ιουνίου 1881 /²³ Κατερίνη Δημητρίου ὑποφαίνομε εἰς τὰ ἀνοθεν ὃς αγράμα /²⁴{μα}τι ηπογράφωμε διά τον Βασιλικὸν Νικολάον ὄστις κέ /²⁵ μαρτιοὶ /

²⁶Κ. Ιωάννου προσκυνιτῆς μάρτηρὸ /

²⁷Χριστόδουλος Δημητρίου Μαρτυρῶ /

²⁸Ι. Λασκαρίδης γράψας μαρτυρεῖ.

1. Ἡ καλλιγραφικὴ ἀναγραφὴ τοῦ δνόματος τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας Ἱερωνύμου, ποὺ ἐπιβεβιώνει τὴν πράξη, δὲν ἔχει γραφή ἀπὸ τὸν ἕδιο τὸ μητροπολίτη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ γραφέα Ἰωάννη Λασκαρίδη, ποὺ ἐλαβε, φαίνεται, ἐντολὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο,

ποὺ είχε δικαίωμα συντάξεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως τῶν ἔγγράφων αὐτῶν, ἀπὸ μέρους τοῦ μητροπολίτου. Οἱ γραμματεῖς τῆς Μητροπόλεως, καθὼς καὶ οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, μποροῦσαν νῦν ὑπογράφουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μητροπολίτου. Ἐνα πλῆθος ἀνεκδότων ἔγγράφων ἀλλὰ καὶ δημοσιευμένων (βλ. Α. Βακαλοπόπουλος, Ἀνέκδοτα δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, Ἀρχεῖον Ἰδιωτ. Δικαίου, τόμ. ΙΓ' 1946, σελ. 187 κ.έ., ἔγγρ. 7, 8, 9, 12, 13) ἀποδεικνύουν τὸ προνόμιο, ποὺ εἶχαν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοὶ τοῦ μητροπολίτου. Ἀναφέρονται ὅμως καὶ μερικὲς καταχρήσεις. Διαθήκη τοῦ ἔτους 1894, ποὺ συνέταξε ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Κάστρου Γιαννάκης Βασιλείου ἡ Βασιλικοῦ, μὲ ἐπιβεβαίωση τοῦ μητροπολίτου καὶ μὲ σφραγίδα, μάλιστα, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαρωνείας, χαρακτηρίζεται πλαστὴ καὶ ἀκυρώνεται μὲ ἀπόφαση τοῦ Μεικτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τὸν ἐπόμενο χρόνο. Ἡ Διαθήκη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Μ.Ε. Δικαστηρίου ποὺ βρίσκονται σήμερα στὰ χέρια μου, προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἀρχεῖο τοῦ κ. Νικολάου Βασιλικοῦ.

8. *Χαρακοπάδικα*: τοπωνύμιο, ποὺ συναντᾶται σὲ πολλὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ βρίσκεται στὴν Ποταμιά.

10. *κολογερική*: ἀντὶ καλογερικήν. Ἡ καλογερικὴ Μαντρινιὰ ὑπάρχει καὶ σήμερα.

11. *τσαΐζον*: λιβάδι. Βλ. καὶ Α. Βακαλοπόπουλος, ἔ.δ., σ. 191 ἔγγρ. 2, δπου ἡ ἴδια λέξις σ' ἔγγραφο τοῦ ἔτους 1793 ἀναφέρεται τζαγίρι.

4

1878 Νοεμβρίου 15

‘Ο Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ μεταβιβάζει, σὰν κοριτσάτικο, στὴ δεύτερη γυναικά του Ἀννούδα Σκαρλάτη Ἀργυροπούλου τὴ μισὴ οἰκία του μὲ τὴν περιοχὴ της, μὲ τὴ συμφωνία τῆς ἐπιστροφῆς, μετὰ τὸ θάνατό της, στὰ τέκνα τοῦ συζύγου της, σὲ περίπτωση μὴ ἀποκτήσεως δικῶν της παιδιῶν. ‘Αν ὅμως ἡ Ἀννούδα ἀποκτοῦσε παιδιά, τότε εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς πιολήσεως ἡ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ μεριδίου της στὰ δικά της παιδιά.

Δίφυλλο, διαστάσεων $0,211 \times 0,170$. Τὸ κείμενο καταλαμβάνει τὴν πρώτη σελίδα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς σελίδες εἶναι λευκές. Στὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ κειμένου ἀφήνεται περιθώριο 2 ἑκατ. Ὁ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ, ποὺ μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ πλῆθος ἀλλὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, εἶναι καὶ ὁ μόνος μάρτυρας, ποὺ ὑπογράφει στὴν προγαμιαίᾳ αὐτὴ δωρεὰ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἰωάννου ሥατασίου Ἰατροῦ, ποὺ δὲν ξέρει γράμματα καὶ δακτυλοτυπεῖ. ብ γραφῇ εἶναι καθαρὴ καὶ εὐανάγνωστη.

Λιὰ τοῦ παρόντος γράμματος δῆλον ἀποκαθίσταται ὅτι ἐγὼ ὁ ὑποψήφιος Ἰωάννης ሥατασίου Ἰατροῦ, ἐπειδὴ ἐλθὼν εἰς δεύτερον³ γάμον καὶ ἔλαβα εἰς νόμιμον σύζυγόν μου τὴν Ἀνούδα Θυγάτηρ⁴ σκαρλάτη Ἀργυροπούλου, καὶ κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου, ἔδωσα εἰς⁵ τὴν ωθείσαν Ἀνούδα εἰς προγαμιαίαν διωρεὰν κοριτσάτηκον, τὸ⁶ μισὸν δισπίτιών μου ἀνώγαιον καὶ κατώγαιον καὶ μὲ τὴν ἀνήκονσαν⁷ αὐτῷ περιοχήν του, δθεν ἀπὸ Σήμερον καὶ εἰς

τὸ ἔξῆς θέλει εἶναι /⁸ τελεῖα πληρεξούσια καὶ ἴδιοκτήτησα εἰς τὴν ἀνωθεν μισῆν οἰκίαν /⁹ ἡ ρηθείσα σύζυγός μου ἀνούδα, καὶ ἀνεπηρέαστη ἐκ τῶν παιδῶν μου /¹⁰ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν συγγενῶν μου ἔως ὅτου ζῆ, καὶ ἀνεν τεκνο /¹¹ ποιήσεος. ἀν ὅμως δπερ μὴ γένοιτο {ι} καὶ συμβὴ θάνατος ἥθελεν /¹² προτελευτήσει ἡ ἀνούδα σύζυγός μου ἀνεν τεκνοποίησεως, νὰ διαμένη /¹³ ἡ οἰκία μου εἰς τὰ παιδία, ἡ δὲ καὶ τεκνοποίηση, ἔχει τὸ ἐλεύ /¹⁴ θερον ἡ σύζυγός μου Ἀνούδα, νὰ πωλήσῃ τὴν ἀνωθεν οἰκίαν ἀνεμπο /¹⁵ δίστως, εἰς δποιον πρόσωπον θέλει, ἡ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς νὰ τὸ δίδη, /¹⁶ δθεν ἐγένετο τὸ παρόν μου καὶ ἐπεδώθη αὐτῇ ἵνα ἱσχνή εἰς ἔνδειξιν /¹⁷ καὶ ἀσφάλειαν διηρεκῆ ἐν παντὶ δικαστηρίῳ δικαιοσύνης καὶ ὑποφαί /¹⁸ νομα. Θάσον θεολόγον τῇ 15 Νοεμβρίου 1878 /¹⁹ Κάγω ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ ὑπόσχομαι καὶ διὰ τὸν ἀγράμ /²⁰ ματόν μου ὑπογράφωμαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφα ἐγὼ δακτυλωποιῶ. /²¹ Ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ ἐκ στόματος αὐτοῦ γράφω καὶ μαρτυρῶ

6. κατώγαιον: ὁ γραφέας ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ χρησιμοποιεῖ τὴν γλώσσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Στὴν διμιούμενη λέγεται κατώγι.

9. ἀνεπηρέαστη ἐκ τῶν παιδῶν μου: ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου Ἰατροῦ εἶχε ἀποκτήσει παιδιά ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναίκα, τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται στὴν προγαμιαίᾳ αὐτῆς δωρεά.

13. ἡ δὲ: εἶναι ὑποθετικὸ καὶ πρέπει νὰ γραφῇ εἰ.

5

1896 Ἀπριλίου 21

Ο Ἰωάννης Δημητρίου μεταβιβάζει τὴν ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ δευτέρου γάμου του ἔνα μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας του στὴ μέλλουσα σύζυγό του Μαρία Δημητρίου Βαρσαμᾶ.

Τὸ ἔγγραφο ἔχει ὑψος 0,271 καὶ πλάτος 0,210. Ἀπὸ τὸ δεύτερο φύλλο ἔχει ἀπομείνει ἔνα μέρος μόνο, ἐκείνο πάνω στὸ ὅποιο ἀναγράφεται ἡ περίληψη, ποὺ βρίσκεται στὴν 4η σελίδα: «μαρίας τοῦ γραψιμοῦ Ἀντρόσ τις». Τὸ μέρος αὐτὸ καταλαμβάνει τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ἀρχικῆς του ἐκτάσεως. Τὸ κόψιμο διοκλήρου ἡ μέρους μόνο τοῦ δευτέρου φύλλου τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου Δημητρίου Κλημάτου ἔγινε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς (1940-44) ἀπὸ τὸν ἐγγονὸ Δημήτριο Κλημάτο, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χαρτὶ ὡς τσιγαρόχαρτο. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ὡμολόγησε ὁ Δημήτριος Κλημάτος, κάτοχος τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ, κατέστρεψε γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγγραφα, ποὺ θεώρησε ἄχρηστα. Τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου, ποὺ δημοσιεύουμε, εἶναι καλλιγραφικὰ γραμμένο, εὐανάγνωστο καὶ δρθογραφημένο. Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ καλλιγράφου γραφέα. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφὲς τῶν δύο μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα.

"Ἐγγραφον προγαμιαίας δωρεᾶς /

²Ο ὑποφαινόμενος Ἰωάννης Δημητρίου δηλοποιῶ ὅτι σήμερον ἔρχο ³μαι εἰς γάμον κοινονίαν μετὰ τῆς Μαρίας θυγατρὸς Δημητρίου Βαρσαμᾶ ⁴ καὶ ἐπειδὴ ἐγώ ἔχομαι εἰς δεύτερον γάμον αὕτη δὲ εἰς πρῶτον δίδω εἰς αὐτὴν ⁵πρὸς ἀσφαλείαν της ἐπὶ λόγου προγαμιαίας δωρεᾶς τὰ ἔξῆς. αὐν) Τὴν ἡμίσει ⁶αν οἰκίαν μον. βον) Μιᾶς λάντας κῆπον δύπισθεν τῆς οἰκίας μον μετὰ τῶν ἐντὸς ⁷αὐτῆς καθεοδίων μον. Καὶ γον) Ὁκτὼ N. 8 ἐλαιόδενδρα τοντέστι ἐν N.1 εἰς Ba ⁸τὴνάρη χωράφιον θεοδοσίον Βασιλούδη, τρία N. 3 εἰς Μαγαζίον χωράφιον ⁹Λιονσάβας, ἐν N.1 εἰς Παπακλημάτη χωράφι Νικολάου Ἀντωνίου, ἐν N.1 ¹⁰εἰς Παγιάδικα χωράφιον Χριστοδούλακον, ἐν N.1. εἰς Κηράναν χωράφιον ¹¹Δημητρίου Ἀρσένη, καὶ ἐν N.1 εἰς Παγιάδικα χωράφιον Δημητρίου ¹²Κοντλῆ. Ταῦτα λοιπὸν δωροῦμαι μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως τῇ διαληφθείσῃ μελ ¹³λονύμφῃ μοι Μαρίᾳ θυγατρὶ Δημητρίου Βαρσαμᾶ ἀτινα πλέον θὰ θεωρῶν ¹⁴ταὶ ἴδια κτήματα αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων τὰ δόποια θὰ ἀποκτήσωμεν ἡμεῖς οἱ ¹⁵μελλόντες. Ἐφ' ᾧ ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφον προγαμιαίας δω ¹⁶ρεᾶς καὶ εἰς τὴν περὶ τούτον ἔνδειξιν ἵνα ίσχύῃ ἔνθα δὴ καὶ υποφαίνομαι. /

¹⁷ Τῇ 21ῃ Ἀπριλίου 1896 Ποταμίᾳ

¹⁸ ηωανις διμιτριουν ηποφενομε δια χιρὸς

¹⁹ παπάβασιλην ωςτης και μαρτιῳ

²⁰ Γεώργιος Νικολάου μάρτων

3. Δημητρίου Βαρσαμᾶ: ἄλλα ἔγγραφα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀρχεῖο τὸν ἀναφέρουν ὡς Δημήτριο Κλημάτο.

7-12. Τὰ ὀνόματα τῶν κατόχων τῶν χωραφιῶν ἔχουν ἀλλάξει, τὰ τοπωνύμια ὅμως ὑπάρχουν καὶ σήμερα.

"Ο Κωνσταντίνος Χριστοδούλου, ποὺ πρόκειται νἄλθη σὲ δεύτερο γάμο μὲ τὴ Σωτηρία Ἰωάννου Πιστέλλα, μεταβιβάζει τὴ μισὴ οἰκία του καὶ ἔνα χωράφι στὶς Πολίτες στὴ μέλλουσα σύζυγό του, μὲ τὴ συμφωνία ὅτι ἡ οἰκία, ποὺ βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῆς μητέρας του Κωνσταντίνου Χριστοδούλου, θὰ περιέλθῃ στὴν ἔξουσία τῆς μελλονύμφου μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἔνα μόνο φύλλο, ποὺ ἔχει διαστάσεις $0,298 \times 0,198$. Τὸ κείμενο καὶ οἱ ὑπογραφὲς τῶν μαρτύρων καταλαμβάνουν τὴν πρώτη σελίδα. "Υπογράφουν τὴν προγαμιαία αὐτὴ δωρεὰ πέντε μάρτυρες, ὁ ἰερέας τῆς συνοικίας καὶ ὁ ἴδιος ὁ δωρητὴς Κ. Χριστοδούλου. Οἱ ὑπογραφὲς τῶν πέντε μαρτύρων εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συντάκτη καὶ γραφέα τοῦ κειμένου. Ἰδιόχειρες εἶναι οἱ ὑπογραφὲς τοῦ ἰερέα τῆς συνοικίας καὶ τοῦ δωρητοῦ. Τὸ κείμενο εἶναι καλλιγραφικά γραμμένο κι εὐανάγνωστο.

Προγαμιαία Δωρεά /

² Σήμερον τὴν εἰκοστήν ἑκτην^{/3} τοῦ μηνὸς Ὁκτωβρού τοῦ χιλιοστοῦ ἐν-
νεακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ^{/4} ἔτους ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν δην μ.μ. δὲ ποφαι-
νόμε^{/5} νος Κωνσταντīνος Χριστοδούλον, Μέλλων νὰ ἔλθω εἰς δεύτερον με^{/6} τὰ
τῆς Δεσπο(ι)νίδος Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα τὸ γένος Δίδω εἰς^{/7} αὐτὴν ὡς
προγαμιαίαν Δωρεὰν καὶ κατὰ τὸ ἔθιμον το(ῦ) τόπον μας,^{/8} τὴν ἡμίσειαν οἰ-
κίαν μον μετὰ τῆς εὐρισκομένης περιοχῆς της^{/9} οὖσα ἐλευθέρα παντὸς χρέονς
καὶ παρ⁹ οὐδενὸς ἐνοχλημένη.^{/10} Ὡσαντώς καὶ τὸ χωράφιον εὐρισκόμεν(ον)
εἰς τοποθεσίαν Πολίτης καὶ^{/11} συνορευόμενον μετὰ τοῦ Σ. Βαμβούρη καὶ Ψα-
ρογιάννη.^{/12} Κατεχομένη δὲ ἡ περὶ οὗ πορόκειται οἰκία μον παρὰ τῆς Μητρὸς^{/13}
μον μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μητρὸς μον θὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἴδιο¹⁴ οκτησίαν τῆς
μελλούσης Συζύγου Σωτηρίας Ἰωάννου Πιστέλλα^{/15} ἥτις θὰ εἶναι ἀνενόχλητος
εἰς τὴν προγαμιαίαν Δωρεὰν^{/16} παρ⁹ οὐδενός.^{/17} Δι' δὲ γένετο τὸ παρὸν προικο-
σύμφωνον ὑπογεγραμμένον παρὰ^{/18} τοῦ Ἱερέως τῆς Συνοικίας καὶ παρ⁹ ἀξιο-
πίστων Μαρτύρων^{/19} καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποφάνομαι. /

⁹Ο¹⁰Ἐν Θεολόγῳ τῇ 26/10/20.¹¹Ιερεὺς τῆς Συνοικίας

Οἱ

¹²Υπόσχομαι τὰ ἄνωθεν.

Παπᾶ Κνηιακοῦ

Μάρτυρες

Κ. Χριστοδούλον

¹³Ιωάννης Μάρθος

Μεταξᾶς Μαθιαντόνη

Α. Βαγγέλης

Β. Ἰ. Κρίτος

Γεώργιος Γκαϊκα

"Όλα τὰ δύναματα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν προγαμιαία αὐτὴ δωρεά, μᾶς εἶναι γνωστά.
Ἔχουν πεθάνει βέβαια δύο δοῖο ἀναγράφονται στὸ ἔγγραφο, μὰ ἔξακολουθοῖν νὰ ὑπάρ-
χουν τὰ παιδιά καὶ τὰ ἀγγόνια τους.

10. *Πολίτης*: ἀντὶ Πολίτες. Εἶναι τοπωνύμιο, ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ Θεολόγου. Παλιότερα ἦταν συνοικισμός, ποὺ ἔγινε, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἀπὸ κα-
τοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσως μετὰ τὴν ἀλωση. Τὸ ἀρχικὸ δνομα τοῦ συνοι-
κισμοῦ ἦταν Κωνσταντινοπόλιτες. Ἀργότερα χάριν συντομίας ὀνομάσθηκε Πολίτες, δνο-
μα ποὺ ἐπεκράτησε καὶ παρέμεινε ὡς τὶς μέρες μας. Ὑπάρχουν σήμερα οἱ ἄνω Πολίτες
καὶ οἱ κάτω Πολίτες καὶ σώζονται δύο μικρὰ παρεκκλήσια στὸ μέρος ἐκεῖνο. Οἱ κάτοικοι
τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων παραλιακῶν συνοικισμῶν τῆς ἀνα-
τολικῆς πλευρᾶς τῆς Θάσου, ποὺ ἀπεσύρθησαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, ἀπετέλεσαν
τὴν Κοινότητα Θεολόγου, ποὺ ἔδρασε στοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Σποραδικὲς μαρτυρίες προγαμιαίων δωρεῶν ἀναφέρονται καὶ σ' ἄλλα
ἔγγραφα. Πρόσφατα, μάλιστα, στὸν κώδικα τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρφανῶν Ρα-
χωνίου Θάσου, συνάντησα πράξη καταχωρημένη ἀπὸ τὴν ἐγχώρια Ὁρφα-
νοεπιτροπή, ποὺ μνημονεύει προγαμιαία δωρεά, ποὺ ἔγινε στὸ Γιοβάνη Πέ-
σου ἀπὸ τὴ γυναίκα του, ποὺ είχε πεθάνει τὸ ἔτος 1881. Τὸ παλληκαριάτικο,

ποὺ ἔλαβε δὲ Γιοβάνης Πέσου ἀπὸ τὴ γυναίκα του, δέχεται νὰ τὸ παραχωρήσῃ στὰ δρφανὰ παιδιὰ τῆς γυναίκας του, ἀρκεῖ ν' ἀνελάμβαναν τὰ δρφανὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ χρέους του, ποὺ ἔφθανε τὸ ποσὸν τῶν 700 γροσίων. Ἡ περιουσία τῆς γυναίκας του ἦταν μία οἰκία καὶ ἔνας κῆπος. Τὰ μισὰ δύμως ἀπὸ αὐτὰ εἶχαν παραχωρηθῆ σὰν παλληκαριάτικο στὸ Γιοβάνη Πέσου. Ἀντιγράψαμε τὴν πράξη τῆς Ὁρφανοεπιτροπῆς, ποὺ ἔχει ώς ἔξῆς¹:

†’Ορφανὰ Αἰκατερίνης καὶ Ἀντωνίου² μία οἰκία, εἰς κῆπος τὰ δύοια τὰ ἡμισιες κῆπον³ καὶ οἰκίαν ἔχει παραχωρημένα μὲ ἐγραφον ώς προγα⁴ μνέαν δωρεὰν εἰς τὸν ἐπιζόντα Γιοβάνην Πέσουν⁵ ἐπι παρονσίᾳ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ Δημογερόντων θεω⁶ ὅρηθεῖσα ἡ ὑπόθεσεις Αὕτη παρεδέχθη δ ἄνω ὁειθεὶς⁷ Γιοβάνης Πέσουν νὰ ἀπαλαχθῇ ἀπὸ τὰ χρέη τὰ δύοια⁸ ἐχρεώθη ἐν κερῷ οπον ἔξη ἡ συνέγρος του νὰ τὰ ἀναδεχθοῦν⁹ τὰ δρφανὰ ἔως ἐπτακόσια Ἀριθ. 700 γρ. καὶ νὰ ἀφύση εἰς τὰ δρφα¹⁰ νὰ τὴν ἡμιση οἰκίαν καὶ ἡμισιες κῆπον τὰ δύοια ἔχει μὲ¹¹ ἐγγραφον ώς προγαμιέναν δωρεὰν καθὼς παραδίδει καὶ τὸ ἔγ¹² γραφον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν δρφανῶν. Βουλγάρον τὴ 16¹³ Ανδρούστον 1881. ¹⁴Γιουβάνης πέσουν διὰ χιρός Βασιλείουν κοσταντίνουν παραδέ¹⁵ χεται τὰ ἄνοθεν ἐγὸ δς ἀγράματος βάζοντὸ σιμίον τοῦ σταθροὸ †¹⁶ Δ. Καραγιανόπονλος¹⁷ Κ. γιοργίον¹⁸ Στηλειανὸς Γιοργίον.

2. Ἀναγράφεται στὸν κώδικα εἰς ἀντὶ τοῦ δρθοῦ εἰς.

Ἄλλο ἔνα σημαντικὸ ἐγγραφο, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἔθιμο τοῦ κοριτσιάτικου, βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ συνταξιούχου δημοδιδασκάλου κ. Νικολάου Ἀργυρίου, ποὺ ἀσχολήθηκε παλιότερα μὲ τὰ λαογραφικὰ τῆς Θάσου. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ τὸ μελέτησα μετὰ τὴ σύνθεση τῆς ἐργασίας μου. Προέρχεται ἀπὸ τὴν Καλλιράχη καὶ ἡ μεταβίβαση τοῦ κοριτσιάτικου γίνεται ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὸν γάμον. Ἀπὸ τὴν περίπτωση αὐτή, καθὼς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, ποὺ εἴδαμε νὰ λαμβάνη τὸ παλληκαριάτικο ἀπὸ τὴν σαραντάχρονη χήρα μετὰ τὸ γάμο, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ προφορικὴ ὑπόσχεση τοῦ συζύγου ἡ τῆς συζύγου, ποὺ ὥφειλε νὰ δώσῃ τὸ κοριτσιάτικο ἡ τὸ παλληκαριάτικο, ἀρκοῦσε πολλὲς φορὲς γιὰ νὰ γίνη ὁ γάμος. Κι ἐνδὴ στὴν περίπτωση τοῦ εἰκοσάχρονου νέου, δπως καὶ ἄλλων προγαμιάιων δωρεῶν, ὑπάρχουν περιορισμοὶ γιὰ τὴν μελλοντικὴ τύχη τῆς ἀκίνητης περιουσίας ποὺ μεταβιβύζεται, στὸ ἐγγραφο αὐτὸ δὲν ὑπάρχει κανένας περιορισμὸς καὶ ἡ σύζυγος εἶναι ἐλεύθερη νὰ τὴν διαθέσῃ κατὰ βούληση.

1. Ὁ κώδικας τῆς Ὁρφανοεπιτροπῆς Ραχωνίου μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸν πρώην μητροπολίτη Φιλίππων-Νεαπόλεως καὶ Θάσου κ. Ἀλέξανδρο στὸν Ἀγιο Σίλα, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη μου, γιὰ νὰ τοποθετηθῇ στὸ Ἐκκλησιαστικὸν Μουσεῖον, ποὺ πρόκειται νὰ ίδρυθῃ καὶ νὰ λειτουργήσῃ μελλοντικά.

Διαπιστώνεται ἀκόμα ὅτι τὸ πατροπαράδοτο ἔθιμο τὸ τηροῦσαν πάντοτε οἱ Θάσιοι, ἐστω καὶ ὃν πραγματοποιοῦσαν μερικὲς φορὲς τὴν διφειλόμενη μεταβίβαση σὲ πολὺ μεταγενέστερο χρόνο. Στὴν πράξη αὐτὴ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ κοριτσιάτικου προβαίνει ὁ Καλλιραχιώτης Γεώργιος Δημητρίου, ἀπὸ τὴν μιὰ γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ παλαιά του ὑπόσχεση, ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος του. Ἀναφέρουμε αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα: *Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ γράμματος δηλοποιῶ ἐγὼ διεύρυντος Δημητρίου... ἐπειδὴ ἡμον̄ χρηενάμενος ὑπεσχέθην νὰ δώσω εἰς αὐτὴν μερικὰ κτήματα ἐκ τῶν ἰδίων μον̄ κτιμάτων διὰ κοριτσιάτικα κατὰ τῆς πατρίδος μον̄ τὰ ἔθιμα...* Στὴ συνέχεια μεταβιβάζει στὴ γναίκα του ἐπτὰ ἐλαιόδενδρα, μισὴ οἰκία, κῆπο κ.ἄ., καθὼς καὶ 24 μελίσσια καὶ ἕνα χάλκωμα¹, ποὺ τὰ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν πατέρα της. Καὶ τελειώνει τὸ ἔγγραφο μὲ τὰ ἔξῆς: *"Οθεν τὰ ἀνωτέρῳ κτήματα ὅπου ἐγὼ ἐξ ἰδίων μον̄ τῆς ἐχάρισα καθὼς καὶ τὰ διαληγθέντα μελήσια καὶ τὸ χάλκομα τοῦ πατρός της καὶ θέλει τὰ μετέρχεται ὡς θέλει καὶ βούλετε καὶ δὲν ἔχι δίκαιον νὰ τὴν ἐνοχλήσῃ τις δι' αὐτὰ ἀλλὰ θὰ ἤραι ἀνενόχλητος περὶ αὐτὰ διότι ἐγὼ ἐκεῖνα ὅπου τῆς ἐχάρισα τὰ ἔδοσα μὲ εὐχαρίστησίν μον. ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξιν ἐγένετω τὸ παρόν μον καὶ ἐνιχλοίσθη εἰς χήρας αὐτῆς διὰ νὰ ἔχῃ τὸ κήρος διὰ πάντα. 1872 Ἰανουαρίου 1.*

γεώργιος δημητρίου βεβαιῶ τὰ ἀνωθεν καὶ ὡς ἀγράμματος ὑποσημαιοῦμαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος Κωνσταντίνου Οἰκονόμου.

Παπακωνσταντίνου Οἰκονόμου γράψας μαρτυρῶ.

Κωνσταντίνος δημητρίου μαρτυρῶ.

Τὸ παλληκαριάτικο ἢ τὸ κοριτσιάτικο ἦταν ἔνα εἶδος ἀποζημιώσεως, ποὺ κατέβαλε ως ἀντισήκωμα ὁ ἔνας τῶν συζύγων, ποὺ ἐρχόταν σὲ δεύτερο γάμο, πρὸς τὸν ἄλλο, ποὺ πραγματοποιοῦσε τὸν πρῶτο του γάμο. Δὲν γνωρίζουμε τὴν προέλευση καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἔθιμου. Πρέπει δμως ν' ἀνάγεται σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια. Ὁ κ. Ν. Πανταζόπουλος ἀναφέρει πώς τὸ παλληκαριάτικο (ἀγριλίκι) ὑπενθυμίζει παλιότερο ἀνάλογο θεσμό, ποὺ ἵσχυε ἥδη πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ὠνομαζόταν «θεώρητρον»².

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ

1. *Xάλκωμα*: μεγάλο χάλκινο καζάνι.

2. Βλ. Ν. Ι. Πανταζόπουλος, Ἀπὸ τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα, Ἀθῆναι 1947, σ. 333.

RÉSUMÉ

Constantin Chionis, Documents inédits de Thassos, concernant les coutumes «Pallikariatico» et «Coritsiatico».

Le «pallikariatico» et «coritsiatico» sont des institutions importantes qui ont duré de longues années à Thassos. Le premier témoignage se rapporte à un document de 1754, tandis que le dernier témoignage se rapporte à un document de 1920.

La femme qui convolait en secondes noces avec un «pallikari» (jeune homme) devait transférer une partie de sa fortune, («pallikariatico»), à son nouveau mari qui se mariait pour la première fois. Il en était de même de l'homme qui convolait en secondes noces avec une jeune fille: il devait donner «coritsiatico» à sa nouvelle femme. Ce transfert d'une partie de la fortune s'appelait don prénuptial.

Nous ignorons la provenance et le développement de cette coutume, mais elle doit remonter à une époque très ancienne.